

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ט / גליון שע
ערש"ק פרשת בלק ה'תשע"ב

'יורא בלק' ו'ויגר מואב' האם היינו הרך?

ענין הפנימי בתענית הנדחית מפני השבת

לימוד תורת הבית בזמן הזה

אהבת חינם המבטלת שנאת חינם

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב ישראל ארי' ליב רבינוביץ', הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President St.

#BSMT

Brooklyn, NY 11213

8673-534-718

www.likras.org • Likras@likras.org

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 60840

3734-738-03

הפצה: 9262674-08

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בלק, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שע), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

שנת המאתיים להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

יורא בלק בן ציפור: מדוע אין אומרים כאן "בלק הוא מואב"?
יבאר הטעם לזה שאין רש"י מפרש כאן ש"יורא בלק" ו"יגר מואב" היינו הך, כמו שפירש
ש"משה הוא ישראל וישראל הם משה", כי יש לפרש כך דווקא כאשר יש טעם לזה
שישתמש משה בשם ישראל, או שישתמשו ישראל בשם משה, ואין אומרים כן בכל מקום
(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 141 ואילך)

י. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

יא. יינה של תורה.....

שבעה עשר בתמוז שחל בשבת: פנימיות הענין דדחיית התענית שחלה בשבת
למהותה של תענית נדחית / העת רצון שבתענית אינו נדחה בשבת / עפ"ז יובן מה שלעת"ל
תהפך התענית ליום שמחה / מבאר דתענית יוהכ"פ הוא בחי' "לחיותם ברעב" / ביאור
ענין התענוג שבאכור"ש שבת, דבדרגא הנעלית שבזה ה"ה כתענית דיוהכ"פ / עפ"ז יתבאר
שתענית החלה בשבת יש בה העניינים החיוביים שבתענית
(ע"פ לקו"ש חל"ג עמ' 156 ואילך)

יב. פנינים.....

דרוש ואגדה

יג. חידושי סוגיות.....

ביאור חדש בגדר לימוד תורת הבית בזמן הזה
יקדים שיטת הרמב"ם דמצות בנין הבית היא מצוה לדורות ומצד גדרה הי' לה לחול אף
בזה"ז אלא דאריא הוא דרביע עלן / יוכיח ע"פ המדרש דהא דהלומד בתורת הבית נחשב
כאילו בנאו היינו ממש שמקיים בזה מצוה / יביא דוגמא להך מילתא דאשכחן קיום מצוה
בזה"ז באופן אחר מקיום מצוה זו עצמה בזמן הבית – מדיני תשובה וגירות
(ע"פ כמה סימנים ב'הלכות בית הבחירה – עם חידושים וביאורים וה'פתיחה' לספר זה)

יד. תורת חיים.....

מכתבי קודש אודות גודל הענין באהבת חינום, המבטלת את סיבת חורבן הבית – שנאת
חינום

טו. דרכי החסידות.....

שיחות ופתגמין קדישין מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע אודות ההכרח בלימוד
תורת החסידות, ובענין "דע את אלקי אביך"

וירא בלק בן ציפור: מדוע אין אומרים כאן "בלק הוא מואב"?

יבאר הטעם לזה שאין רש"י מפרש כאן ש"וירא בלק" ו"ויגר מואב" היינו הך, כמו שפירש ש"משה הוא ישראל וישראל הם משה", כי יש לפרש כך דווקא כאשר יש טעם לזה שישתמש משה בשם ישראל, או שישתמשו ישראל בשם משה, ואין אומרים כן בכל מקום

א. בריש פרשתנו: "וירא בלק בן צפור את כל עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם מאוד וגו'".

ובפירוש רש"י:

"וירא בלק בן צפור את כל אשר ישראל לאמורי – אמר: אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה; לפיכך 'ויגר מואב'".

ופירשו המפרשים (ס' זכרון. ועוד. – וראה מ"ש במדור זה אשתקד בארוכה, ע"פ הנתבאר בלקוטי שיחות ח"ח עמ' 141 ואילך), שהוקשה לרש"י לשון הכתוב, שפתח ב"בלק" וסיים ב"מואב":

"הרב ז"ל ראה זה הפסוק, דלא ריש'י סיפ'י ולא סיפ'י ריש'י. שהתחיל 'וירא בלק', וסיים זה הענין והדבר 'ויגר מואב'. לזה תיקן הרב ואמר, שרואה זה הענין הי' המלך. . וכשראה אמר למשרתיו ושריו והם מואב. . כששמעו מלכם בלק שעשה להם הקל וחומר הזה – רעדה אחזתם שם".

והיינו, שזוהי שפתח הכתוב בבלק וסיים במואב, למד רש"י לחדש שהיתה כאן אמירה של (המלך) בלק, שהיא פעלה יראה על (עם) מואב;

לקראת שבת

אמנם לכאורה יש להקשות, דהי' אפשר ליישב את זה שפתח ב"בלק" וסיים ב"מואב" - בדרך פשוטה יותר:

בסדרה הקודמת, פ' חוקת, נאמר (כא, כא) "וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי גו". ומפרש רש"י שם ש"במקום אחר תולה השליחות במשה . . שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל". והיינו, שאין לתמוה אם פעם נאמר "ישראל" ופעם נאמר "משה" - כי היינו הך.

ומעתה גם בנידון דידן הי' אפשר לפרש עד"ז, שאין לתמוה שפתח הכתוב ב"בלק" וסיים ב"מואב" - כי כיון שבלק הוא המלך והנשיא של מואב, הרי במילא "בלק הוא מואב ומואב הם בלק", ואין לדייק בחילוקי הלשונות.

ב. אך כד דייקת שפיר, אין זו קושיא כלל. כי, בדברי רש"י "שמשה הוא ישראל וישראל הם משה" - כוונתו רק לומר שאפשר לתלות השליחות במשה גם כאשר השליחות היתה של כלל ישראל, ולכן אין בזה סתירה; אבל בוודאי שאין הכתוב משנה סתם ומזכיר פעם שמו של "משה" ופעם שמם של "ישראל", אלא יש לשינוי זה טעם ותוכן.

ובפרטיות:

בפרשת חוקת מוצאים אנו שתי שליחויות ששלחו למלך שרצו לעבור דרך ארצו. אחת היא השליחות למלך אדום, ואחת היא השליחות לסיחון מלך האמורי. בהשליחות למלך אדום נאמר (כ, יד) "וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום", ואילו בהשליחות לסיחון נאמר (כא, כא) "וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי".

ומלבד שצריך להבין ההבדל בין שתי השליחויות - למה בהשליחות לאדום נאמר "וישלח" משה ואילו בהשליחות לסיחון נאמר "וישלח" ישראל" - הרי בכל שליחות מאלו גופא מצינו במקום אחר שינוי:

בהשליחות למלך אדום, שבפ' חוקת נאמר "וישלח משה" - הרי בדברי יפתח שבס' שופטים (יא, יז. והוא בהפסרת פ' חוקת) נאמר "וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום"; ובהשליחות לסיחון, שבפ' חוקת נאמר "וישלח ישראל" - הרי בס' דברים אומר משה (דברים ב, כו) "ואשלח מלאכים גו", היינו, שהשלוחים נשלחו על ידי משה.

ג. אלא ביאור הענין:

לאמיתו של דבר, שתי השליחויות האמורות נשלחו בפועל על ידי משה; אבל השליחות היתה בשליחות ובשביל כל ישראל, וככל הדברים הנוגעים לכלל ישראל שהיו על ידי משה.

לקראת שבת

ז

אלא שבכל מקום מדגיש הכתוב אחד מהשנים – "משה" או "ישראל" – אף שבעצם תוכנם אחד, לפי הצורך:

בשליחות למלך סיחון נאמר "וישלח ישראל מלאכים אל סיחון". כי אף שבפועל משה הוא ששלח את המלאכים, וכמו שאמר בעצמו (בס' דברים): "ואשלח מלאכים" – הרי בזה מתכוון הכתוב להבהיר שההבטחה ששלחו לסיחון: "לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר" (שעלי' מסופר בפ' חוקת) נאמרה לו בשם כל ישראל, כדי שתתקבל אצלו ההבטחה ויסיכים לזה שיעברו אצלו;

מה שאין כן אם היו אומרים את ההבטחה רק בשם משה בעצמו – הרי מילתא דפשיטא שסיחון לא יקבל הבטחה זו, כיון שאין ברור בה שכלל ישראל אכן מקבלים על עצמם ש"לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר" (אלא רק משה והנשמעים אליו).

ד. אמנם מצד סברא זו – שכדי שתתקבל ההבטחה (של "לא נטה . . . לא נשתה") צריך לאומרה בשם כלל ישראל דוקא – מתחזקת הקושיא: למה בשליחות למלך אדום (שגם שם הבטיחו ישראל אותה הבטחה) נאמר "וישלח משה מלאכים"?

אך כד דייקת, כל סגנון השליחות למלך אדום שונה לגמרי מסגנון השליחות לסיחון:

בהשליחות לסיחון נאמר רק עצם הענין – "אעברה בארצך, לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר, בדרך המלך נלך עד אשר נעבור גבולך";

ואילו בהשליחות למלך אדום נאמרה אריכות גדולה. כי אמנם, סוף הדברים הוא כמו בהשליחות לסיחון – "נעברה נא בארצך, לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר, דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל עד אשר נעבור גבולך" – אבל לפני כן יש הקדמה ארוכה (כ, יד-טז): "כה אמר אחיך ישראל, אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו. וירדו אבותינו מצרימה, ונשב במצרים ימים רבים, וירעו לנו מצרים ולאבותינו. ונצעק אל ה' וישמע קולנו, וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים, והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך".

יתירה מזו: בפירוש ענין "וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים" מפרש רש"י "מלאך זה משה. מכאן שהנביאים קרויים מלאכים"; והיינו, שבתוך השליחות למלך אדום נכנס ענין חדש לגמרי (שלא למדנו עליו עד כה), שמשה נקרא "מלאך"!

והביאור בזה:

בהשליחות לסיחון לא התאמצו ישראל יתר על המדה כדי לשכנע את סיחון שיסיכים להם לעבור בגבולו. כי ידעו, שגם אם לא יתן להם לעבור בגבולו מרצונו הטוב – הרי יוכלו לעשות זאת בעל כרחו, על ידי מלחמה עמו, ובוודאי ינצחו אותו.

ואמנם, בני ישראל רצו לפתוח באופן של שלום, ולכן שלחו לו בבקשה והבטחה ש"לא נטה

בשדה ובכרם לא נשתה מי באר"; אבל לא הי' איכפת כל כך באם לא ייענה לפתיחה זו בשלום, כי תמיד קיימת גם האפשרות של מלחמה.

שונה הדבר לגמרי כאשר מדובר על מלך אדום. לגבי אדום הוזהרו ישראל שלא להילחם עם אדום, ולכן התאמצו ביותר בני ישראל שמלך אדום יסכים ברצונו הטוב לתת להם לעבור בארצו – שאם לא כן, לא תהי' להם ברירה אחרת אלא "לסבוב את ארץ אדום" (וכמו שהי' בפועל – חוקת כא, ד). ולכן בהשליחות למלך אדום לא הסתפקו בני ישראל בעצם הבקשה והפתיחה לשלום, אלא הוסיפו והקדימו דברי תחנונים וכו' (וגם בנוסח הבקשה גופא לא אמרו סתם "נעברה בארצך", אלא "נעברה נא בארצך").

וזהו גם הטעם שבשליחות למלך אדום נאמר "וישלח משה מלאכים", כי השלוחים שבאו למלך אדום הדגישו את שמו של משה – מתוך מחשבה שכאשר ישמע מלך אדום את שמו של משה, שנחשב כ"מלאך" (כנ"ל בפירוש "וישלח מלאך"), יטיל הדבר פחד על מלך אדום והוא ירשה להם לעבור בארצו.

ה. [לפי הבדל כללי זה בין השליחות לסיחון לבין השליחות למלך אדום – יובן דבר נוסף:

לאחר דברי השליחות שנאמרו למלך אדום בשם משה (כנ"ל), נאמר: "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך". ולאחר מכן ממשיך הכתוב (כ, יט): "ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה, ואם מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם, רק אין דבר ברגלי אעבורה" (אלא שגם לזה לא נענה מלך אדום, ויצא לקראת ישראל "בעם כבוד וביד חזקה").

ולכאורה אינו מובן (ראה גם רמב"ן ואברבנאל על אתר. ועוד): הרי כבר לפני כן אמרו ישראל למלך אדום אשר "לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר" – ומלך אדום סירב לבקשתם; אם כן, מה התועלת בכך שיאמרו אליו עוד הפעם אותו הדבר?!

אלא, שכאשר ראו שמלך אדום אינו מסכים, חשבו שאולי משום שהציגו את השליחות בתחילה בשם משה דוקא (כדי להפחיד את מלך אדום, כנ"ל ס"ד), הרי מלך אדום אינו סומך על דברי משה לבד – כי הבטחה מסוג זה ("לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר") מתקבלת יותר כאשר היא באה מהציבור כולו (כנ"ל ס"ג); ולכן הוסיפו עוד הפעם לשלוח ההבטחה בשם כלל ישראל – "ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה".]

ו. אמנם, כאשר (לאחר כמה מאות שנים) שלח יפתח למלך בני עמון וסיפר על מה שהי' בימי משה (כמסופר בהפטרת פרשת חוקת) – אז דייק יפתח לומר "וישלח ישראל מלאכים גו'":

כוונת יפתח בכללות דבריו היא להראות למלך עמון שאינו יכול לבוא עכשיו בטענה כנגד

ישראל על מה שכבשו מארצו בימי משה, כי מארצו של עמון גופא לא כבשו אז מאומה; ואמנם היו שטחים שכבשו בני ישראל מסיחון שהיו שייכים בתחילה לעמון (וסיחון כבש אותם מידי עמון) – אבל עמון כבר וויתרו על שטחים אלו, לאחר שסיחון כבש אותם מידם.

ולכן מדגיש יפתח (בכל דבריו שם) "וישלח ישראל" – ולא "וישלח משה" – בכדי להראות שזה שלא לקחו מארץ עמון בימי משה, לא הי' ענין פרטי של משה בלבד, אלא ענין של כלל ישראל: כל ישראל אז לא עשו לעמון רעה ולא רצו לקחת מארצם, ובמילא אין לו מה לבוא בטענות עכשיו על ישראל.

ועוד זאת, שמה שהודו אז שאין להם תביעה על מה שלקחו ישראל את ארצם מסיחון – "ומדוע לא הצלתם בעת ההיא" – לא הי' ענין פרטי שבין מלך עמון אז לבין משה לבדו (שאז יכול לבוא מלך חדש ולטעון שאינו מסכים עם המלך הקודם), אלא ענין כללי: הודאה והסכמה מפללות העם של עמון לכלל ישראל, ולכן אין כל מקום שיתחרטו עכשיו מהודאה זו.

ז. ונחזור לעניננו – מסקנת הדברים:

אמנם "נשיא הדור הוא ככל הדור", ולכן ייתכן שיהי' דבר אחד המיוחס בכתוב הן למשה והן לישראל; אבל אעפ"כ, מוכרח להיות טעם לשינוי זה, והכתוב אינו משנה סתם כך ממשה לישראל ומישראל למשה אלא כאשר יש סיבה המכרחת לעשות כן.

ומעתה בנדו"ד, כיון שבכתוב כאן אין טעם לשנות ולומר פעם "בלק" ופעם "מואב" – הי' הכתוב צריך לומר או "וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי, ויגר בלק", או "וירא מואב את כל אשר עשה ישראל לאמורי, ויגר מואב".

ומזה ששינה הכתוב בלשונו ואמר בתחילה "וירא בלק" ואחר כך "ויגר מואב" – למד רש"י לחדש, שאכן הראי' מיוחסת דוקא לבלק עצמו (ולא לכללות עם מואב), משום שבלק ראה דבר שכל עמו לא ראו ("וירא בלק"); ומלמדנו הכתוב שבלק הלך וסיפר זאת לבני עם מואב ובוזה גרם להם ליראה ופחד ("ויגר מואב").

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

בת יתרו מי התירה לך

ויקרב אל אחיו את המדינית
לעני משה

אמרו לו משה, זו אסורה או מותרת, אם
תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך וכו'.
(כה, ו. רש"י)

נחלקו בזבחים (קב, א) אי משה רבינו כהן הי'
אי לא, ודעת ה"ש אומרים" היא ש"לא פסקה
כהונה אלא מזרעו של משה" אך משה עצמו
"כל ימיו כהן הי'" (לשון רש"י שם).

ועפ"ז ידועה הקושיא, דאף שלא נאסרה "בת
יתרו" למשה מדין נכרית, כי נתגיירה (ראה רש"י
סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו), הרי עדיין קשה למ"ד
הנ"ל, איך הותרה "בת יתרו" למשה, והרי גיורת
אסורה לכהן מן התורה (ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה
פי"ח ה"ג).

ובמפרשים תירצו באופנים שונים.

וי"ל בזה, דהנה תנן ביבמות (סא, א) "אירס
את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס".
דילפינן מהפסוק "יקח אשה" (אמור כא, יד) דאם
לקיחת האשה הייתה בהיתר, מותר לו לכונס,
גם אם אח"כ נאסרה עליו.

ובתוס' (יבמות כ, ב ד"ה אטו) כתבו עוד יותר,
"נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא
שיכול לקיימה משום דנשאה בהיתר".

ועפכ"ז מובן היטב איך הותרה "בת יתרו"
למשה, דהרי לא רק האירוסין היו בהיתר, אלא
גם הנישואין בהיתר היו, שהרי כשנשאה משה
עדיין לא נתכהן, ושפיר הי' יכול לקיימה, גם
אם גיורת היתה.

(יעיין בארוכה לקוטי שיחות ח"ח עמ' 285 ואילך)

ויגר מואב

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה
ישראל לאמורי. ויגר מואב

(כב, ב-ג)

בפרשת חוקת כתב רש"י (כא, יג) שישראל
"הקיפו ארץ מואב" כי "הם לא נתנו להם רשות
לעבור בארצם". ולפי"ז אינו מובן, מדוע פחד
בלק שילחמו בו ישראל, והרי כבר ראה שאין
פניהם למלחמה?

וי"ל בזה, דהנה על הפסוק "וירא בלק"
פירש רש"י "אלו שני מלכים שהיינו בטוחים
עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה
וכמה לפיכך ויגר מואב", ועפ"ז יש לבאר
בפשטות:

בלק חשב שהסיבה שאין ישראל נלחמים בו
היא משום שהם יראים ממלחמה, ולא משום
שנצטוו "אל תצר את מואב" (דברים ט, ב). מה גם
שהיו לו ב' מלכים גדולים שיכל לסמוך עליהם
שיעזרוהו.

אבל לאחר שראה שנלחמו ישראל עם סיחון
ועוג וניצחום, אז נתעורר בליבו החשש שיבואו
לעשות גם עימו מלחמה וינצחוהו.

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 141)

יינה של תורה

שבעה עשר בתמוז שחל בשבת: פנימיות הענין דדחיית התענית שחלה בשבת

למהותה של תענית נדחית / העת רצון שבתענית אינו נדחה בשבת / עפ"ז יובן מה שלעת"ל תהפך התענית ליום שמחה / מבאר דתענית יוהכ"פ הוא בחי' "לחיותם ברעב" / ביאור ענין התענוג שבאכו"ש שבת, דבדרגא הנעלית שבזה ה"ה כתענית דיוהכ"פ / עפ"ז יתבאר שתענית החלה בשבת יש בה העניינים החיוביים שבתענית

.א.

ענין התענית הוא זמן התעוררות ועת רצון, ולכן יהפכו לימים טובים לעתיד לבוא

ידוע בעניינו של יום התענית אשר הוא "יום רצון לה" (לשון הכתוב ישעי' נח, ה).

ואף שזהו בעיקר בנוגע לימי התענית שהם לתשובה ולכפרה, משא"כ בנוגע לד' הצומות (עשרה בטבת, שבעה עשר בתמוז, תשעה באב וצום גדלי') שעיקרם הוא אבילות על המאורעות שאירעו באותם הימים (ראה זכרי' ז, ג ואילך, ועיין ירושלמי ברכות פ"ב ה"ז. ובתו"ט תענית פ"ד מ"א ד"ה במנחה שלדעת הרמב"ם ד' צומות לא הוקבעו אלא לאבל"), אך כבר כתב הרמב"ם (הל' תעניות רפ"ה) שגם ד' צומות אלו הם "כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהי' זה זכרון למעשינו הרעים ולמעשי אבותינו שהי' כמעשנו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב".

שמדברים אלו משמע ברור שמלבד האבל שיש בימי התענית על אותם המאורעות, הרי גם עת רצון להתעורר לשוב אל ה'. [ורק שהתעוררות עת רצון זו היא ע"י עינוי הנפש, כמו שביאר

לקראת שבת

אדמו"ר הזקן נ"ע באגרת התשובה שלו (פ"ב), שהעיני – מיעוט החלב ודם האדם, הרי זה כהקרבת קרבן לפני ה'.

ובזה יש לבאר דבר שלפי פשוטו הוא תמוה: מצינו בנביא זכרי' (ח, יט) והובא גם להלכה ברמב"ם (סוף הל' תענית), אשר לעתיד לבוא יהפכו ימי התעניות לימים טובים ולימי ששון ושמחה.

והדבר דורש ביאור, דהניחא מה שלעתיד יבטלו התעניות ולא יהיו עוד, מובן הדבר, דכיון שע"י הגאולה יבטלו צרות ישראל, יבטל גם זכרון הצרות, וא"כ יבטלו התעניות בדרך ממילא, שהרי לא יוצרכו להתאבל עוד. אך מדוע יהפכו אותם הימים לימי ששון ושמחה, דמה טעם יש בדבר שנוסף על ביטול הצער יתוסף בהם ענין חיובי – שיהיו לימים טובים?

וע"פ הנ"ל יתבאר זה היטב, דהתעניות מעיקרם הם ימי רצון והתעוררות לפני ה', ורק שהדרך להתעוררות הוא ע"י עינוי ואבל. ויש לומר שענין העינוי שבתענית הוא רק בזמן הגלות, שאז הדרך שיתעורר האדם לתשובה בעת רצון דיום התענית היא ע"י עינוי הגוף, אך לעתיד לבוא, כשיתקיים היעוד "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא יוזקקו עוד לעינוי הגוף בכדי להתקרב אל ה', ואזי יישאר בימים אלו הענין החיובי שבהם – התעוררות והוספה בעבודת ה', ומכיון ש"עבדו את ה' בשמחה" כתיב, לכן יהיו ימי רצון אלו לימי ששון ושמחה.

ב.

בתענית שחל בשבת רק העינוי נדחה, אך העת רצון לא נדחה

ועפ"ז יש לבאר בדרך הפנימיות את ענין התענית שחלה ביום השבת, דאף שנדחית היא התענית מחמת השבת, דאין עצב בה (ראה תוס' סד"ה מ"ד מועד קטן כג, ב), הנה יש לומר שדחיל' זו היא רק לענין העינוי שבתענית, אך לא להענין שהתענית היא עת רצון, שענין זה הוא בשלימותו גם כשחלה התענית ביום השבת.

ובפרט שהענין ד"עת רצון" הוא עניינו של יום השבת – "חמדת ימים אותה קראת", וא"כ מובן, שאי"ז רק שאין ענין זה (עת רצון) סתירה ליום השבת, כ"א שהוא ענינו של יום השבת מצ"ע.

ג.

בתענית חיות האדם היא מעניני הנשמה בבחינת "לחיותם ברעב"

ויתירה מזו יש לומר, ובהקדים:

בלקו"ת (שיר השירים יד, ב) מבאר אדמו"ר הזקן נ"ע את ענין העינוי דיום הכיפורים (די"ל שהוא אבוהון דכולהו תעניות, דיוהכ"פ הוא מדברי תורה, ושאר התעניות מדברי קבלה הם), על יסוד הפסוק בתהלים (לג, ט) "לחיותם ברעב" – שהחיות של כל איש מישראל ביום הכיפורים היא מעניינים רוחניים, ענייני הנשמה. דכיון שביהכ"פ האכילה ושת"י אסורים הם, הרי שאז הגוף מקבל חיותו מכך שהוא עובד את השי"ת ועוסק בעניני הנשמה במשך כל היום.

לקראת שבת

יג

וענין זה הוא ענין חיובי שיש בעינוי שביום הכיפורים. שלפי ביאור אדמו"ר הזקן נ"ע, עינוי הגוף ביום הכיפורים עניינו הוא מה שהחיות שלו באותו היום אינה מעניינים גשמיים, כ"א מענייני עבודת ה', ענייני הנשמה.

ויש לומר, שאף שאדמו"ר הזקן כתב ביאור זה בנוגע ליוהכ"פ, כן הוא הדבר גם בכל תענית ותענית, שמיוהכ"פ נמשך ענין זה לכל עת רצון דכל התעניות, שעינוי הנפש ביום התענית יש בו גם ענין חיובי – שהחיות של איש הישראלי באותו היום היא מענייני הנשמה ולא מהגוף (בחי' "לחיותם ברעב").

ד.

התוכן הפנימי במצוות עונג שבת באכילה ושתי'

והנה, בשבת מצוה עלינו להתענג במאכל ובמשתה (שו"ע הל' שבת סי' רמב). ובפשטות ענין זה שביום השבת הוא בסתירה לעניינה של התענית, שביום התענית מענים את הגוף ומתנזרים מאכו"ש, ובשבת הוא להיפך, שלא רק שהותרו האכו"ש כבימות החול, כ"א שנתחייבנו לענגה במאכל ובמשתה.

ומבואר בספרי חסידות (תורה אור ר"פ חיי שרה. ועוד¹) בענין החיוב לענג את השבת באכו"ש, שאף שבפשטות הכונה בחיוב זה היא שיתענג האדם מגוף האכו"ש, הנה שלימות הענין בזה הוא שיבוא האדם ויתעלה עד כדי כך, שלא ירגיש תענוג מהאכו"ש עצמם, כ"א שתענוגו יהי' בכך שזוכה באכילתו ושתייתו לקיים רצון השי"ת שציונו לענג את השבת באכו"ש.

[ומובן שגם מי שלא הגיע לדרגה זו שהתענוג שלו בעת האכו"ש הוא רק תענוג הנשמה מקיום רצון ה' ולא יהי' בזה כלל עירוב של תענוג הגוף מהאכו"ש, אעפ"כ מחוייב הוא להתענג בשבת מיין ישן ובשר שמן, ורק ששלימות עבודה זו היא לבוא לזה שלא יורגש אצלו תענוג הגוף, ורק תענוג הנשמה מכך שזוכה לקיים רצון ה' לענג את השבת].

וע"פ הקדמה זו נראה לומר, שע"ד שנת"ל בעניין יוהכ"פ, שהגוף ניזון וחי מענייני הנשמה, בבחי' "לחיותם ברעב", י"ל שכ"ה גם בנוגע לשלימות המדריגה דאכו"ש בשבת, שאיש כזה, שהתעלה לדרגה נעלית עד כדי שהתענוג שלו באכילתו ושתייתו היא מכך שמקיים מצוה, ואין מעורב בזה תענוג הגוף מהאכילה עצמה כלל, הרי זה גם בבחינת "לחיותם ברעב", שהרי לגבי הגוף ונפש הבהמית, אכילה כזו שאין נרגש בה התענוג שבמאכל, אף שהוא מאכל ערב עד מאוד, היא ענין של עינוי ו"רעבון".

1) בענין מצות אכילה בשבת ע"ד החסידות, ראה: תו"א שם. סידור עם דא"ח סדר סעודת שבת (רג, א ואילך). תורת חיים (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) לך (צו, א-ג). שם ויקהל (תרלא, א ואילך). דרך מצותיך (לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע) ז, א-ב. ספר המאמרים (לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע) תרס"ג ע' ס' ואילך. המשך תרס"ו (ע' קנד, שם ע' רמב). ובספר "חסידות מבוארת" על שבת קודש עמ' קו ואילך.

לקראת שבת

וא"כ יובן שיש בה בשבת דוגמת הענין ד"לחיותם ברעב" שביוהכ"פ, דכשם שיוהכ"פ העדר האכילה שבו יש בה ענין חיובי, שחיות האדם אז היא בענייני הנשמה, עד"ז הוא בדרגא זו של העונג באכו"ש, שניתן ליהודי הכח להתענג מהמצוה שבאכו"ש, וכך אינו מתגשם מהאכו"ש עצמם.

ובסגנון אחר: ישנם ב' בחי' בענין ד"לחיותם ברעב" – יום הכיפורים בו נצטוונו על עינוי הגוף, שכשאינו אוכל מאכלים גשמיים, כל חיותו היא מהנשמה. ובשבת, שנצטוונו בה להתענג באכו"ש גשמיים, הנה זה הבא לשלימות המדרגה שאין ענייני הגוף נוגעים לו כלל, וכל התענוג שלו מהאכו"ש הוא רק עונג הנשמה שמתענגת בכך שזכה לקיים רצון ה' לאכול ולשתות, הנה אצלו גם בשבת, הגוף הוא בבחי' רעב ועינוי, שלא ניתן לו להתענג מהמאכל ומשקה, וכל התענוג הוא תענוג הנשמה.

ה.

בתענית שחל בשבת קיים גם הענין ד"לחיותם ברעב"

ועפ"ז נמצא שיום התענית שחל בשבת, הנה נוסף לכך שענין העת רצון, וההתעוררות שישנה ביום התענית הרי בשבת הם בשלמות (וע"ד הנת' לעיל בנוגע ללעת"ל שיהיו אז ימי שמחה ורצון), הנה גם ענין העינוי שבתענית ברוחניות שעניינו מה שחיות האדם הוא מהנשמה, גם זה ישנו בשבת באותה המצוה עצמה של אכילה ושתי', דכשהתענוג הוא מהמצוה שבדבר ולא מהאכו"ש עצמם, הרי גם החיות היא מענייני הנשמה ולא מתענוג הגוף.

והיינו שהאכו"ש בשבת דומים יותר לעינוי הגוף שבתענית מאשר להאכו"ש שביום החול, בכך שביום החול קיום האדם הוא מעניין של חולין – אכו"ש גשמיים, ובשבת הוא מענין רוחני – תענוג הנשמה מקיום מצוות אכו"ש, ע"ד התענית שבה מתקיים האדם מענייני הנשמה, ולא מהגוף שהרי אינו אוכל ושותה.

פנינים

דרוש ואגדה

נבואת הגאולה ע"י בלעם דווקא

כתב הרמב"ם (הל' מלכים רפ"א) "המלך המשיח עתיד לעמוד כו', התורה העידה עליו כו', בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים. במשיח הראשון כו', ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל כו' אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח וכו'".

ויש לתמוה, הרי בלעם הי' גוי ושונא ישראל, וא"כ מדוע הדגיש הרמב"ם הן הנבואה זו נאמרה ע"י בלעם דווקא?

וי"ל בזה ע"ד הדרוש, דהנה רצון בלק הי' שבלעם ישתמש בכח נבואתו לקלל את בני ישראל ר"ל, ותמורת זאת הנה נוסף לזה שלא קלל את בני ישראל, הוצרך גם להשתמש בכחו זה, כח הנבואה, לברך את ישראל.

וזהו מה שהדגיש הרמב"ם דנבואת הגאולה נאמרה "בפרשת בלעם", דגם בגאולה העתידה לבוא כן יהי' אצל אומות העולם.

דתמורת זאת שבזמן הגלות שולטים הם על ישראל, ומשתמשים בשליטה זו להצר לישראל ר"ל, הנה בזמן הגאולה לא רק שלא ישלטו על ישראל ויצרו להם, הנה ישתמשו בתקיפותם ושליטתם לעזור ולסייע לישראל, וכמ"ש (ישעי' מט, כג) "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

(ע"פ לקו"ש חכ"ג ע' 171)

שנאה המקלקלת את הקליפות

ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את אתונו (כב, כא. רש"י)

יש לבאר זה ע"ד הדרוש:

אף ששנאת בלעם "מקלקלת את השורה", מ"מ הנה כמו שבקללת בלעם נאמר (תצא כג, ו) "ויהפך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה" עד"ז יש להשתמש בשנאתו להפכה לברכה.

דהנה אי' בש"ך על התורה (וירא כב, ג) בנוגע לחבישת חמורו של אברהם "ויחבוש את חמורו, שכבש החומר", דחבישה זו היא כבישת חומר הגוף לשעברו לעבודתו ית'.

ועל עבודה זו אמר הבעש"ט (כתר שם טוב בהוספות ט"ז) "כי תראה חמור – כאשר תסתכל בעיון בהחומר שלך שהוא הגוף כו', עזוב תעזוב עמו – לברר את הגוף ולזכוכו ולא לשברו בסיגופים". והיינו, שאין לשבור ולסגף את הגוף, כ"א להעלות את הגוף ולהכניסו ברשות הקדושה.

אך כמה דברים אמורים, בחמורו של אברהם. והיינו, בדברים המותרים שאין בהם צד איסור ח"ו, שבאלו יש להתעסק בדרך בירור והעלאה לקדושה. אבל בחבישת "אתונו של בלעם" שהם דברים האסורים, אין לעסוק בהעלאתם כלל, כ"א יש להתנהג בדרך שנאה ה"מקלקלת את השורה", לדחות ולשבור לגמרי את הדברים האסורים, ובכך גם מהפכים לטוב שנאתו של בלעם.

(ע"פ לקו"ש חכ"ח ע' 162 ואילך)

חידושי סוגיות

- לרגל ימי בין המצרים המתחילים בשבת י"ז תמוז -

ביאור חדש בגדר לימוד תורת הבית בזמן הזה

יקדים שיטת הרמב"ם דמצות בנין הבית היא מצוה לדורות ומצד גדרה הי' לה לחול אף בזה"ז אלא דאריא הוא דרביע עלן / יוכיח ע"פ המדרש דהא דהלומד בתורת הבית נחשב כאילו בנאו היינו ממש שמקיים בזה מצוה / יביא דוגמא להך מילתא דאשכחן קיום מצוה בזה"ז באופן אחר מקיום מצוה זו עצמה בזמן הבית – מדיני תשובה וגירות

ה' גו' (ראה יב, יא), ולא ניחא לי' למילף לה מקרא דועשו לי מקדש לפי דהך קרא במשכן שבמדבר איירי (ועייג"כ בקנאת סופרים למ"ע כ), והרמב"ם ס"ל דהציווי ועשו לי מקדש כלל הוא לכל מקום², וכולל כל הבנינים, בין המשכן שבמדבר בין שילה ונוב וגבעון בין בית עולמים, ודייקא

הסמ"ג למדין מקרא דועשו לי מקדש.

(2) וכן הביאו לענין מצוה זו בסהמ"צ מ"ע כ. וראה שם שרש יב. ועייג"כ בחינוך מצוה צה.

ובאמת כבר העירו בזה שכדברי הרמב"ם כבר מפורש בתנחומא תצא יא (תנחומא באבער שם). פסקתא דר"כ (באבער) פ"ג (עה"פ והי' בהניח גו'). ועד"ו בסדר עולם רבה ספ"ו.

א

יביא פלוגתת הרמב"ם והסמ"ג מנין ילפינן מצות בנין הבית, והנפקותא מזה אי הוי מצוה נוהגת בכל דור

ברמב"ם* ריש הל' בית הבחירה: מצות עשה לבנות בית לה' כו' שנאמר ועשו לי מקדש (תרומה כה, ח). ובכסף משנה הביא דעת הסמ"ג (מ"ע קסג) דיליף למצוה זו¹ מקרא דוהי' המקום אשר יבחר

(* כמה פרטים מהבא לקמן נערכו ע"פ ספר 'פניני מנחם' ח"ג - חידושים על הרמב"ם הל' בית הבחירה.

1) אבל בברית משה על הסמ"ג שם כ' דגם לדעת

דועשו לי מקדש לא נאמר שום תנאי אימתו חייבים במצוה זו, ואדרבה הקיום הראשון הי' בעשיית המשכן במדבר דוקא שהוא בחוץ לארץ, ואי נימא דכאן נאמר גוף המצוה לדורות על כרחך צריך לומר שקיום מצוה זו אינו תלוי בארץ דוקא⁴.

ומהאי טעמא המשיך הרמב"ם תיכף לאחר שהביא הכתוב דועשו לי מקדש – "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה", ר"ל דבבנין המשכן הי' קיום המצוה דבנין ביהמ"ק כתיקונה ממש ובכל גדרי מצוה זו (שצ"ל לאחר מינוי מלך ומלחמת עמלק, וכבר השמיענו הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו הי"א⁵) דמשה דין מלך הי' לו⁶, וכבר נתקיים

נמי דועשו לי מקדש כתיב ולא ועשו לי משכן, ואילו הכתוב והי' המקום גו' סיפור בעלמא הוא שיביאו קרבנות להתם. ע"ש.

ובלח"מ ריש הל' מלכים כתב שגם לדעת הרמב"ם ועשו לי מקדש קאי על משכן שבמדבר, ורק רצה לומר דכי היכא דבמדבר היא מצוה ודאי דבביהב"ח היא מצוה. אבל דבריו צ"ע, שהרי מנה המצוה מפסוק דילן במנין המצות, והרי אינו מונה במנין המצות רק מה שנוהג לדורות. וגם מפשטות לשונו בהל' ביהב"ח לאח"ז "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה שנאמר כי לא באתם כו", מוכח דלדעת הרמב"ם הפסוק ועשו לי מקדש שהביא בתחילה, הוא לכל הזמנים וכולל כל הבנינים, כמ"ש הכס"מ. וראה מש"כ בקרית ספר כאן.

ולכאורה יש כאן פלוגתא בין הרמב"ם לסמ"ג בגדר חובת בנין המקדש אי הוי על דרך מצות התלויות בארץ שחיובם לא התחיל מיד, דלדעת הסמ"ג שהמצוה היא מקרא דוהי' המקום אשר יבחר ה' גו' שקאי על ירושלים הרי חובה זו לבנות מקדש לא חלה אלא לאחר הכניסה לארץ, וכלשון הברייתא (ספרי ראה יב, י. סנהדרין דף כ, ב. הובא בכס"מ שם. וכן במדרשים שבהערה 2) "ג' מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ"³, ואף גם זאת רק לאחר שהשיגו מנוחה מאויביהם (כדאיתא בסנהדרין שם), וכמפורש גם בלשון הסמ"ג ד"זמן מצוה זו של בנין בית הבחירה לא הגיע עד ימי דוד". ברם בהך קרא

4 ראה עד"ז ספרי דבי רב לספרי ראה (פיסקא יד) דועשו לי מקדש הוא ציווי לאותה שעה ולדורות דמאותה שעה חייבים לעשות מקום מקודש כו'. ובאור"ח תרומה עה"כ. קרית ספר שם. ואולי זוהי גוף כוונת הכס"מ הנ"ל בפנים שכתב "משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום הן למשכן שבמדבר בין לשילה ונוב וגבעון בין לבית עולמים". וראה הר המורי' הל' ביהב"ח שם סק"ב^א.

משא"כ דעת הסמ"ג, אף שגם הוא הביא הכתוב "ועשו לי מקדש" ברמזי מ"ע (קסג), הרי: (א) ממשך שם "ונא' והי' המקום אשר יבחר גו'". וגם בהכתוב "ועשו לי מקדש" כתב "וגו' וכן תעשו" (ראה פרש"י עה"פ), משא"כ ברמב"ם. (ב) מלשונו שם בפנים "זמן מצוה זו של בנין ביהב"ח לא הגיעה עד ימי דוד כו'". משמע שלפנ"ז לא הי' מצוה (וראה כס"מ שם). אף שיש לתרץ שכוונתו זמן מצות בנין בית הבחירה דוקא, שהרי קאי בהמשך להחתלה שג' מצות נצטוו. אבל מ"מ מזה שבמצות בנין הבית חשיב רק זה (ש"ג' מצות נצטוו") ולא כברמב"ם, משמע דלא ס"ל כהרמב"ם.

5 וכן"כ בפרש"י (ר"ח) שבועות טו, רע"א.

6 ולהעיר שזה שצריכים מלך כו' לקדש העזרה נלמד ממ"ש למשה "ככל אשר אני מראה אותך כו'". דמשה רבינו מלך הי' כבגמרא ורמב"ם שם.

3 ולהרמב"ם לא הובא הכתוב דוהי' המקום גו' בספרי ובש"ס אלא לראי' הדכרת זרעו של עמלק קודמת לבנין בית הבחירה, ולא לגופא דמצוה.

א) להעיר מחזקוני ראה יב, ה.

הקב"ה לישראל אע"פ שביהמ"ק עתיד ליחרב והקרבנות בטלין לא תשכחו עצמכם לסדר הקרבנות, אלא זההרו לקרות בהן לשנות בהן ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאילו בקרבנות אתם עוסקים. ואם רצונך לידע, בא וראה, כשהקב"ה מראה ליחזקאל את צורת הבית מה הוא אומר, הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדרו את תכנית (יחזקאל מג, י), אמר יחזקאל לפני הקב"ה רבש"ע עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו (שם), וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואח"כ אני הולך ואומר להם, א"ל הקב"ה ליחזקאל ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל [בתמי'], א"ל הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבנינה לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית? עכ"ל.

ולכאורה דברי המדרש הללו אין להם פירוש, דמה זה שאמר הקב"ה ליחזקאל "וכי בשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל", והלא זהו כל ענין החורבן שנחרב בית מקדשנו

9) ובפסיקתא דר"כ (פ' ו) פסיקתא רבתי (פ"ט"ז) ויק"ר (פ"ז, ג) יל"ש (יחזקאל שם): "אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאילו אתם בונים אותו". וביל"ש שם לפנ"ז (ממדרש ילמדנו) עה"פ (שם, י) אתה בן אדם הלשון הוא (קרוב ללשון התנחומא): "א"ל לאו אע"פ שאינם עושים אותו עכשיו יהו קורים בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאילו בבנינו הם עוסקים".

וראה לקמן בפנים בסעיף ג ובהערות.

(א) ביל"ש "בר". וראה לקו"ש ח"י"ח ע' 419 הערה 72.

אז' "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו גו" (בשלח יז, ג).

ואע"פ שלאחרי שנבנה המקדש בירושלים שוב נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה', כמ"ש הרמב"ם להלן בהלכה ג', הרי אין הפירוש שאחר שנבנה המקדש בירושלים בא לכאן גדר מצוה חדש, כי איסור זה נלמד מקרא אחר (עיי' רמב"ם שם) ולא מותנה בגוף החיוב דועשו לי מקדש.

ועפ"ז יוצא לנו נפקותא גם לזמן הזה, דלדעת הסמ"ג דקיום מצוה זו מותנה במצב של מנוחה מאויביהם וכו' א"כ עדיין לא הגיע זמנה של מצוה זו בחוץ לארץ ובזמן הגלות, משא"כ לדעת הרמב"ם הרי מצד גדר מצוה זו לכשעצמה – גם בזמן הזה ובחוץ לארץ חל הציווי דועשו לי מקדש שהוא ציווי לכל הדורות, ומצד גדר המצוה לכשעצמה צריכה היא להתקיים ויש חיוב לקיימה עתה, אך להיתנו בגלות אריא הוא דרביעא עלן ואנו פטורים ממנה מחמת אונס.

ב

יביא דברי המדרש לענין עסק בתורת הבית, דמהקושיא והתירוץ משמע דהוי קיום מצות הבנין

ובזה יתבאר לנו היטב דברי המדרש (תנחומא פ' צו יד) וז"ל: וכן אמר ר' שמואל בר אבא אמר

7) אף שלא הי' הכרתת עמלק, הרי גם לפני מקדש ראשון לא נמחה זרעו של עמלק – ראה שמואל א כז. ל, יז. וראה ב"ב כא, סע"א ואילך. ובחדא"ג מהרש"א סנהדרין כ, ב. ספרי דבי רב שם. וראה צפע"נ סנהדרין שם עד"ז לענין מלך אך חטאו בזה ועד ימות המשיח לא הוה".

8) ראה באוה"ח תרומה הנ"ל: "היא מ"ע כוללת כל הזמנים... אפילו בגליות כו".

ג

יפלפל בגדר העוסק בתורת קרבנות

והנמצא מזה להלכתא, ויביא דוגמא לגדר לימוד בתורת הבית מדין תשובה וגר בזה"ז

בלא קרבן

הנה, לענין קרבנות איתא בגמ' (סוף מנחות, ועיין גם תענית כו, ב. מגילה לא, ב. מדרשים דבריש ס"ב ובהערה 9) דכל העוסק בתורת חטאת ואשם¹² מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב קרבן, ומהאי טעמא תיקנו לומר פרשת קרבנות בכל יום כמו שנפסק בשו"ע או"ח סי' א'.

ומשטחיות הלשון נראה דהמדרש דנן והך מימרא חד מילתא נינהו (ובפרט שבתנחומא

(בו). ובסוגיא דסוף מנחות (דלהלן ס"ג): אלו ת"ח העוסקין בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם. וראה עוד בשיחת ש"פ ראה תש"מ.

12 בשו"ע רבינו הזקן או"ח מהד"ת סוס"א, מהד"ק שם סי"א, הל' ת"ת פ"ב סי"א – נקט "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה כו"¹³. ועד"ז הוא בבעל הטורים ר"פ צו עה"פ זאת תורת העולה. ובבחי (ס"פ ויקהל. צו ז, לז) "כל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, בפרשת כו".

ובפסיקתא (בהמשך לקרבן תמיד) וביק"ר שם: "הואיל ואתם מתעסקין בהם כאילו אתם מקריבים אותם" (וי"ג "קרבנות"). ובתנחומא שם "ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאלו בקרבנות אתם עוסקים". וביק"ר ותנחומא הנ"ל הוא על הכתוב (ובהמשך לזאת תורת העולה).

א) במהד"ת שם "כמו שאמרו חכמים ע"פ (צו ז, לז) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'" (וכ"ה בבחי צו שם). ובמנחות שם לפנינו היא עה"פ (צו ו, יח. ז, א) "זאת תורת החטאת" "זאת תורת האשם" (ועד"ז בהל' ת"ת שם פ"א ס"ד). ועל הפסוק "זאת התורה לעולה וגו'" דריש ריש לקיש שם לפני"ז "כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם". ראה חדא"ג מהרש"א שם. וראה לקמן בפנים ההערה מבעל הטורים ומדרשים כו'.

ב) בויק"ר שם: מעלה אני עליכם כאילו.

וגלינו מארצנו וא"כ ודאי דזה שבני נתונים בגולה היא סיבה מספקת שיהא בנין ביתי בטל.

אולם לפי משנת"ל מיושב כמין חומר, כי החיוב דבנין מקדש הוא בכל מקום ובכל זמן ולא נתבטל מחמת הגלות, אלא שלפועל אי אפשר לקיים ציווי זה כל זמן שאנחנו בגולה, וזהו שאמר הקב"ה שמעיקר הדין אין בנין ביתי צריך להתבטל בשביל שבני נתונים בגולה, ולכן ציווה ליחזקאל להודיע לבני צורת הבית כי על ידי שבני עוסקים בתורת הבית הרי זה נחשב כאילו הם עוסקים בבנין הבית.

דהנה, לפום ריהטא היינו יכולים לסבור דהעסק בתורת הבית והבנין גופא תרי מילי נינהו, כי בחיוב בנין צריך להיות בית גשמי שמקריבין בו קרבנות ממש (ולא סגי בתפילות שכנגד קרבנות תיקנום (ברכות כו, ב. טושו"ע (ודרבינו הזקן) או"ח סי' צה (ס"ד)), ואילו העסק בדיבור בצורת הבית אינו אלא ע"ד שאמרו לעסוק בתורת קרבנות ומעלה הכתוב כאילו הקריבום, כדלהלן.

אבל באמת בנידון דהכא מוכח מן המדרש דעי"ז מתקיים הא ד"אין בנין ביתי בטל", והיינו¹⁰ דה"כאילו" הוא לא רק על העוסקים בבנין הבית, פירוש, על מעשה ה"גברא" דנחשב כאילו האדם עוסק בבנין הבית, כ"א ה"כאילו" הוא גם על החפצא של (בנין) הבית¹¹. וכמשי"ת.

10 ראה להלן הערה 15 ובשוה"ג הב' עד"ז לענין שינוי הלשונות בהקרבת הקרבנות.

11 וכמודגש בלשון הפסיקתא, ויק"ר ויל"ש¹² שם "הואיל ואתם מתעסקים בו כאילו אתם בונים אותו

א) וי"ל שזהו החידוש דשמואל לגבי המאמר לפ"ז ביל"ש שם.

לקראת שבת

מילי, עד שאמרו להלכתא באמירת פרשת הקרבנות ד"לא יאמר אלא ביום לפי שאין מקריבין קרבן בלילה" (ש"ע רבינו הזקן מהד"ק ס"א סי"ג. ועד"ז במהד"ת סוס"א¹⁶). ומקורו בש"ע שם ס"ו. וט"ז שם סק"ו), וכן לעוד כמה הלכות ודינים בלימוד תורת הקרבנות דצ"ל דומיא

שם גופא הובאו שניהם בהשוואה זל"ז, ע"ש). ובאמת אף התם גבי קרבנות אינו סתם "כאילו הקריב" רק לענין שכר שיקבל בלבד היינו שנחשב לו כאילו הקריב רק לענין שיקבל שכר כמו המקריב, אי נמי לענין התוצאה שע"י הקרבן שמכפר על חטאו (דנימא שהלימוד וההקרה תוצאה אחת להן)¹³, אלא הוי (עכ"פ לכמה דיעות) בגדר הקרבת¹⁴ קרבן¹⁵ לכמה

לפני, שמדגיש הפעולה לגבי הקב"ה והתוצאה מזה "ואני מוחל להם כו", "לעוסק" מתעסקים בהם" שב" מנחות, פסיקתא ויק"ר שם, שבוה אומרים "כאילו הקריב" כאילו אתם מקריבים אותם¹⁷, פעולת ומצות ההקרה. וראה ש"ע רבינו הזקן הל' ת"ת שם שמצד כל העוסק כו: נכון הדבר . . . ללמוד הלכות כל הקריבנות בשלימות כו' כמבואר היטב בחיבור הרמב"ם כו'. וראה פיה"מ להרמב"ם סוף מנחות: ראוי לאדם להתעסק בדברי הקרבנות ולשאת ולתת בהן (בתרגום קאפת: ולהתבונן בהם). באר שבע בהקדמה בסופה. וראה בחיי צו שם.

בב"י סי' א' הביא ב' המאמרי רו"ל (דתענית מגילה ודמס' מנחות) ביחד. ואולי – כי שם מדובר רק באמירת פרשת הקרבנות. ובטור או"ח ר"ס מח "כדאי במדרש כו" כ"ז שעוסקין בהן מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני". ובב"י שם ציין לתענית ומגילה שם. וראה לקו"ש ח"ה ע' 438 ובהערה שם.

וראה עוד בארוכה – בלקו"ש חל"ב שיחה לערב פסח ס"ג (נדפס גם כהוספה בקובץ "ביאורי הגדה" שיצא לאור על ידינו לחג הפסח שנה זו).

16) ולהעיר דמשנה מלשון הטור שם "טוב יותר לאומרים ביום". ושם ר"ס מח: כאילו הקריבו קרבן תמיד במועדו. וראה הלשון בסדר קרבן פסח (סידור האריז"ל. של"ה קמב, א. סידור אדמו"ר הזקן) לפניו ולאחריו (וראה בארוכה לקו"ש חל"ב שם). אבל ראה אוה"ת במדבר (שבועות) ע' קנט ואילך.

בכוונה ומעומד וקביעת מקום ובלי חציצה וכו' – הם לכאורה כמו הפרטים לגבי עסק בתורת הקרבנות (המבוארים בפנים ובהערה 17). ויתר על כן, ומה משמע, שגם החפצא דתפלה היא בגדר הקרבת קרבן ממש. ואכ"מ.

– וראה בכל זה בלקו"ש חל"ב שנסמן בפנים ההערה בסופה.

ב) בתנחומא שם: לא תשכחו עצמכם לסדר הקרבנות אלא זהירו לקרות בהן לשנות בהן ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאלו בקרבנות אתם עוסקים.

13) להעיר מהלשון בתענית ומגילה שם: בזמן שקוראים לפני כו' אני מוחל להם על כל עונותיהם.

14) ראה מת"כ לוי"ק שם ד"ה כאילו אתם מקריבים: דריש היא העולה הכי, זאת תורת העולה כשאתם עוסקים בתורת העולה היא הקרבת העולה בעצמו (וראה יפ"ת שם). וראה בחיי ויקהל שם "כאילו הקריב הקרבן עצמו כו' כאילו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח" [ולהעיר דבפסיקתא דר"כ ופס"ר שם הרי"ז בא לתרץ "ולמה הוא אומר ושונה (פרשת התמיד) כו' לפי שהיו ישראל אומרים לשעבר היינו מקריבים קרבנות ומתעסקים בהם ועכשיו שאין אנו מקריבים מהו להתעסק בהם א"ל הקב"ה כו"'].¹⁷

וראה חדא"ג מהרש"א מנחות שם. לבוש או"ח ס"א ס"ו. פרישה שם סקט"ז (מפרש"י). ושם בסו"ס נבהחילוק דמשנת איזהו מקומן ופרשת התמיד: פרשת התמיד שבקריאתו הוה כאילו הביא הקרבן ממש. וראה תו"ח שמות תקפג, א בסופו. וראה הערה הבאה ובהערה 17.

15) ואולי זהו החילוק בין "קוראים לפני" שבתענית ומגילה שם¹⁸, שאז "מעלה אני עליהן כאילו הקריבום

א) ועד"ז הענין דתפלות במקום קרבן, אבל דאח"כ טושי"ע ודרינו הזקן (הני"ל סי"ב): ולכן צריך לזוהר וכו'.

יש לומר דכל תנאים אלו שבהם צריכה התפלה להיות דומה להקרבת קרבנות הם רק משום שהפעולה והתוצאה דתפלה דומה לקרבנות, או זממעה התפלה היא במקום מעשה הקרבנות, משא"כ בתורה הוא משום שלימוד תורת הקרבנות הוא בגדר הקרבת קרבן ממש.

ולהעיר מלקו"ת ר"פ פינחס: וכן בקרבנות מחשבה זו תפלה עבודה שבלב שכנגד הקרבנות, ודבור הוא ת"ת דקרבנות כל העוסק בתורת עולה כו', ועבודת הקרבנות עצמן כו' מעשה.

אבל הלשונות ופרטי התנאים בשו"ע שם שהתפלה היא במקום קרבן" ולכן צריך שתהי' דוגמת הקרבן

לקראת שבת

כא

דמקריב קרבן¹⁷.

הך מ"ע, ולימוד זה הוי חלק מגדר מצות¹⁸ בנין בית המקדש¹⁹. ונמצא שבימינו חל עלינו חיוב ומצוה²⁰ להתעסק "בקריתיה" של תורת הבית.

ואין בזה סתירה ממה דפשיטא שבזמן הבית אין המצוה מתקיימת ע"י לימוד גרידא, וע"ד דין תשובה להלכתא, דאף שכפרה שלימה במי שחטא בשוגג אינה אלא ע"י וידוי דברים עם הקרבן (עין רמב"ם ריש הל' תשובה²¹), הנה בזמן הזה שא"א לקרבן מתכפר שפיר ע"י תשובה וידוי דברים בלבד²², ובזה מקיים בשלימות

וע"פ משנת נמצא דלימוד צורת הבית הוי ג"כ כמו החיוב דעסק בתורת קרבנות, ואף יתר עליו דהרי קרבנות אין נוהגין אלא בזמן הבית (כדחזינן בס' החינוך פ' ויקרא במצוות הקרבנות שכתב בכל א' דאינה נוהגת אלא בזמן הבית, ע"ש) ורק שהקב"ה מחשיב מעשה העסק בתורת קרבן כמו מעשה ההקרבה עצמו, אבל סוף סוף אין לומר (לכאורה) שבמעשה לימוד תורת קרבן יש קיום מצות עשה דהבאת קרבן (שהרי מעיקרא אינה נוהגת אלא בזמן הבית). משא"כ גבי העסק בתורת הבית, שלדעת הרמב"ם מצות בנין המקדש היא גם בזמן הזה וגם בחו"ל כנ"ל, שוב ניתן לומר שבזמן הזה העסק בצורת הבית היא הדרך המצויה בידו לקיים עתה

18) להעיר מהל' ת"ת לרבינו הזקן פ"א ס"ד (מכתבי האריז"ל) "שכל נפש מישראל כו' תקיים כל התרי"ג מצות... ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלכותיהן על דרך שאמרו חכמים כו' שכל העוסק בתורת חטאת כאילו כו'". וראה לקו"ר פ' פינחס. ובבאר שבע שם: שכבר קדמונים אחזו שער שהלימוד והעסק במצות הבלתי נוהגות בזמן הזה יותר הכרחי כו' כי אחר שלשלמותינו צריכים אנו לעיון ומעשה בכל חלקי תורתנו הקדושה ובזה החלק הבלתי נוהג אי אפשר בו המעשה והעיון והלימוד בו יספיק לנו לעיון ומעשה יחד.

19) להעיר מפיה"מ להרמב"ם מנחות שם, שלאחרי שמביא "כל העוסק בתורה כאילו הקריב כו' ואמרו ת"ח העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה ביהמ"ק כו' וע"כ ראוי לאדם להתעסק כו'" – מסיים "ולא יאמר הרי הן דברים שאין צורך להן המזמן הזה כמו שאומרים רוב בני אדם".

וראה בפ"י הון ועשיר ריש מס' מדות.

20) להעיר מבחי ויקהל שם: מצוה גדולה היא. ובשו"ע רבינו הזקן או"ח סתרכ"א סט"ו: ומצוה ללמוד ביוה"כ משניות יומא כדי שתעלה האמירה במקום הקרבה.

21) וראה בית אלקים להמב"ט שער התשובה פרק ב'.

22) באנציקלופדיא תלמודית ערך חטאת (ע' תקג) כותב בפשיטות שאף בזמן הזה כאו"א צריך לכתוב חיובי חטאת שלו (וש"צ) – ולא ראינו זה כלל (ולא ראינו הוי ראי' בדבר הרגיל – שד"ח כללים מע' ל כלל עז. וש"צ) וגם אבותינו לא ספרו לנו. – והמקורים שצויינו שם י"פ בדוחק עכ"פ. ואכ"מ ומבואר במק"א. וראה הערה שלאח"ז.

17) ראה שו"ע רבינו הזקן מהד"ק שם (סי"א ואילך, וש"צ): ולפי שכל קרבן... טעון נסכים לפיכך כו' (סי"א); יאמר תחילה פ' חטאת ואח"כ פ' עולה מפני שחטאת כו' (סי"ב); צריך לומר פ' הקרבנות מעומד... דוגמת הקרבנות שהיתה מעומד" (סי"ד); אבל לא יאמר כך אחר פ' חטאת כו' והרי זה כמקריב חולין בעזרה כו' (סט"ו). ועוד². וראה שם ר"ס מח. ובארוכה של"ה רא, ב ואילך. ושם (רב, סע"א): וגם מאחר שכל העוסק בפ' הקרבנות לשם הקרבת הקרבן הוא במקום הקרבת הקרבן צריך שיהי' דומי' להקרבה בכל חוקותי' וככל משפט'.

ובתנחומא שם בהמשך הענין (ועד"ז בפסיקתא וויק"ר בקיצור לשון) למה הם מתחילים התינוקות של בית רבן ללמוד בספר ויקרא כו' ומפני שהם טהורים כו' שיהו מתחילין תחלה בסדר הקרבנות יבואו טהורים ויתעסקו במעשה טהורים לפיכך אני מעלה עליהם כאילו הם עומדים ומקריבים לפני הקרבנות. וראה עץ יוסף שם: מפני שהעסק כו' הוא כאילו הקריבם שפיר שייך להתינוקות כו' שאסור להקריב בטומאה. ועד"ז בפ"י מהרז"ו בויק"ר.

א) במהד"ת שם: אבל אצ"ל מעומד. אבל שם מפורש הטעם: מאחר שהוא איננו כהן העובד כו'.

ב) וראה אלי' דבה סק"י וי"ג.

ד

**עפ"י יתרון שפיר תמיהת התוויו"ט אמאי
שנו דיני בית שני דלא הוי לגמרי כצורת
הבית שעתידין לבנות**

ויש לבאר ענין הקיום שע"י לימוד זה, דלפי פשוטו היינו מפרשים מעלה זו שאמרו על לימוד צורת הבית שזהו משום שכדי לבנות המקדש בפועל צריכים לידע תחילה צורת הבית ומוצאיו ומוכאיו כו', כדי לידע היאך לבנות אותו, והוי כמו הכשר למצוה. אבל באמת בהאי לחוד לא היינו מוצאים לפרש דברי המדרש שצריך ללמוד צורת הבית אחר שנחרב.

דהנה כתב הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה בנוגע למס' מדות: "אין בו ענין אחר אלא סיפור שהוא זוכר מדת המקדש (של בית שני) וצורתו ובנינו וכל ענינו, והתועלת שיש בענין ההוא כי כשיבנה ב"ב יש לשמור ולעשות התבנית ההוא והתבניות והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקודש"²⁶ כמו שאמר (דה"א כח, יט) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל".

וכתב התוויו"ט בפתיחה למס' מדות, דאע"פ שבנין ביהמ"ק דלעתיד אינו דומה לבנין בית שני, וכמ"ש הרמב"ם עצמו בהל' בית הבחירה (פ"א ה"ד) ש"בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל", וא"כ לכאורה לא תהי' תועלת בידיעת מדות בית שני – מ"מ

חיוב תשובה שעליו²³. וכידוע הנפק"מ לדינא אי חשיב שעשה תשובה או לאו בענין פסולי עדות (עיין בטושו"ע חו"מ ס"ו ל"ד. ובאגרת התשובה פ"א)²⁴.

ומילתא דדמיא יותר להכא הוא מדין גירות בזמן הזה, דאף שגירות צריכה מילה וטבילה והרצאת קרבן (רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג ה"ד. מכריתות ט, א), מיהו "בזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה" (רמב"ם שם ה"ה ע"פ כריתות שם) ועל ידם לחוד כבר נעשית הגירות בשלימות, והא ד"כשיבנה ביהמ"ק יביא קרבן" (רמב"ם שם ע"פ כריתות שם) אינו מחסר בגמר ושלימות הגירות בזמן הזה²⁵ (וכבר נתבאר גדר דין זה בגירות באריכות בלקו"ש חכ"ו משפטים ג, ודון מינה).

23 וצ"ע בר' ישמעאל ש"כתב על פנקסו כו' לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה" (שבת יב, ב) והרי אין מביאין חטאת נדבה. – ובכל אופן צ"ע דלא אישתייט שום תנא וכו' לכתוב כן. ולגודל התמי' אולי י"ל ובפשטות: ר' ישמעאל ה' בזמן ר"י בן חנניא שאז ניתנה הרשות לבנות ביהמ"ק (ב"ר ספס"ד) ובזמן ההוא קודם שבטלו הרשיון – קרה לר"י ששהה וכתב על פנקסו. וראה בכל הנ"ל בארוכה בשיחת ו' תשרי תשמ"א.

24 וראה קידושין מט, ב (שו"ע אה"ע סי' לח סקל"א). אבל אינו דומה פי' לשון בנ"א (דהמקדש) ללשון תורה (אם נקרא "רשע" הנזכר בכתוב לענין פסול עדות (משפטים כג, א), "אל תשת גו' רשע להיות עד חמס").

וצ"ע בהמקדש את האשה ע"מ שהוא צדיק ולא ידעו שכבר חרב ביהמ"ק. וכן – בזמן ביהמ"ק אולי גם אז אין קרבן מעכב לקידושין כמו ש"אין אומרים כשמעון בן עזאי" (קידושין שם).

וראה חלקת מחוקק שם סקמ"ד. ב"ש שם סקנ"ה. בית אלקים שם. תשובת חת"ס "קובץ תשובות" (ירושלים תשל"ג) תשובה כא. שיחת ו' תשרי הנ"ל.

25 בנוגע לזמן הבית – ראה רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"ב. צפע"נ הל' איסור"ב שם ה"ד. וראה ריטב"א יבמות מו, ב סד"ה דיומא. נמוק"י שם ד"ה תנו רבנן בשם ר"י. רע"ב כריתות שם. ובכ"מ.

26 בהוצאת קאפח: והתועלת בכך שכשיבנה לשמור בו אותה צורה ואותו היחס כי אותו היחס מאת ה' כמו שאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל.

להם לבנות את הבנין הגשמי בזמן הגלות) ובמילא הרי זה קיום מ"ע דועשו לי מקדש. היינו שנתחדש כאן דהמצוה תמידית היא לעסוק בבנין המקדש גופא, ותוכן המצוה אינו רק בעצם הלימוד והידיעה בתורת הבית, אלא אף לעשות כל התלוי בישראל שיהי' הכל מוכן ושיוכלו לבנות תיכף²⁹ כפי התלוי בלימודם, ובמעשה זה גופא ה"ה בונים עתה ואין בנין ביתי בטל, כנ"ל. ומה שלעתיד יתגלו עוד דברים אינו מחסר בקיום הבנין עתה ע"י הלימוד, אלא הוא עוד עילוי שיתוסף לעתיד.

ומכל הלין נמצא, דשאני לימוד צורת הבית מלימוד שאר הלכות התורה שאינן נוהגות בזמן הזה, דבשאר ענינים הלימוד הוא מצד חובת ידיעת התורה (ועיין היטב בהל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ב סי"א), משא"כ בלימוד צורת הבית יש בו משום קיום מצוה דועשו לי מקדש, שהוא חובת גברא לבנות ולסעד בבנין המקדש, וכמ"ש הרמב"ם להלן בהל' בית הבחירה (פ"א הי"ג) "הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן כו' אנשים ונשים".

יש תועלת מזה בנוגע לפרטים שבהם שוה הבית דלעתיד לבית השני והראשון. והן אמת שבבית דלעתיד יהיו שינויים לגבי בית שני, כי "יגלה הקב"ה עינינו . . . ולהבין הסתום בדברי יחזקאל ונבנהו, אבל מ"מ צריך לסיפור בנין השני שכן רוב ועיקרי הבנין מיוסדים בתבנית ה' אשר השכיל לדוד ולא ימוט". וזהו שנתכוון גם הרמב"ם במה שהביא ראי' מן הכתוב שאמר דוד לשלמה "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"²⁷.

אבל באמת אין הדברים מתיישבים לגמרי, דמאחר שהבנין דלעתיד ישתנה בכמה דברים ונוזק לכך שיגלה הקב"ה עינינו להבין הסתום בדברי יחזקאל – א"כ מהו ההכרח הגדול להיות "זוכר מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל עניניו" שבמסכת מדות²⁸.

אבל קושיא זו אינה אלא אם נאמר שכל הלימוד בתורת הבית הוי כמו הכשר מצוה לידע היאך נקיים בנינו, משא"כ לדברינו אתי שפיר, דחידש הקב"ה ליחזקאל שלימוד בצורת הבית אינו רק הכשר מצוה לידע אלא בזה גופא הרי הם עוסקים בפועל בבנינו (אף שאי אפשר

(29) ראה פירוש רש"י יחזקאל שם, יא: וישמרו ילמדו עניני המדות מפיו שידעו לעשותם לעת קץ. וראה בפירוש צורת הבית ליחזקאל שם בתחילתו: צוה השם ב"ה אל הנביא שיגיד לישראל שימדדו כל תוכן חשבון הבנין ושישמרו הצורות בלבבם שמא היום יבא משיח ואין כאן בונה פונה לבנין ביהמ"ק.

(27) וראה שו"ת חת"ס יו"ד סרל"ו. או"ח סר"ח. וראה גם בארוכה אוה"ח תרומה כה, ט.
(28) בתויו"ט שם מסיים "ואילו לא הי' זה הספור נכתב בספר לא מצאנו ידינו ורגלינו באותו הבנין העתיד שיבנה במהרה בימינו". וצ"ע.

ואהבת לרעך כמוך

אהבת הינם פירושו שאף שאינו מוצא זכות לחברו שיאהבנו ע"פ מה שנראה לו, הנה בכל זאת אוהבו הוא, ובאהבה שוקד עד שאינו רואה חובתו

...וכבר מלתי אמורה בהתועדות, אשר ע"פ מרז"ל (יומא ט, ע"ב) אשר גלותינו זה לא נתגלה עונם (שפי' שהי' שנאת חנם) הנה עתה תקנתנו לגאולה קרובה צ"ל ההיפך מזה, היינו אהבת חנם,

ופי' שכמו שנאת חנם, היינו שאין כל יסוד להשנאה ואין כל טעם בזה, לא בשכל דקדושה ולא בשכל אנושי, הרי התקון לזה צ"ל ע"ד שכתב הרמב"ם בריש הלכות דיעות, שמי שעבר לקצה אחד, תקנתו הוא לא דרך הממוצע אלא אחיזה בקצה השני, הרי גם אהבת חנם צ"ל אף שאין כל יסוד לזה לא רק בשכל אנושי אלא אפילו בשכל דקדושה (שנדמה לו שזהו שכל דקדושה) היינו שאף שאינו מוצא זכות לחברו שיאהבנו ואינו מוצא זכות למרות כל השתדלותו, עפ"י מה שנראה לו, הנה בכל זאת אוהבו הוא, ובאהבה שוקד עד שאינו רואה חובתו, שזהו אהבה אמיתית, וע"י התקנה בקצה הזה דאהבת חנם, יתוקן הגלות שבא ע"י שנאת חנם, ונזכה לגאון"ש בב"א.

(אגרות קודש ח"ד אגרת א'קסב)

אין לך אהבה גדולה מזו כשמשתרדל להציל את חברו מרדת שחת ע"י טמאים ועונות... ומסיים בפרשת היום, אמרז"ל (ב"מ פה, ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז) אשר חורבן בית ראשון אף שהי' ע"י עונות אבל אם היתה התורה חשובה בעיניהם הנה המאור שבתורה הי' מחזירם למוטב ולא הי' הבית חרב, ובית שני חרב משום שנאת חנם וכדאיתא ביומא (ט, ב).

ועתה בעקבתא דמשיחא אשר כמרז"ל (סנהדרין צו, ב) כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא

לקראת שבת

כה

בתשובה ומע"ט עלינו, על כל אחד ואחד במקום מגורו, להשתדל באהבת ישראל ובחביבות התורה והמצוות ביתר שאת ויתר עז.

ושני דברים אלו מתקיימים בבת אחת כשמתעסקים בענינים של חזוק התורה והיהדות בין השדרות הכי רחבים של עם ישראל.

כי אין לך אהבה גדולה מזו כשמתדלל ביגיעת נפש ויגיעת בשר להציל את חברו – כל ישראל חברים – מרדת שחת ע"י חטאים ועונות.

ואין לך לתורה חשיבות גדולה מזו כשמבאר ומסביר לכל אחד ואחד שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, והיא נצחיות ככל זמן ובכל מקום, וגם חיי עולם – זה – נטע בתוכנו ע"י התורה ומצוות.

וימהר השי"ת לגאלנו בקרוב ממש ע"י משיח צדקנו.

(אגרות קודש ח"א אגרת צא)

**הענין דאהבת חנם, היינו שלפי דעתו גם מפני הציווי של ואהבת לרעך כמוך
אינו מוצא מקום לחיוב על המדובר כי אינו חפץ להכירו לרעהו ואדרבה
רואה בו כל וכו' ובכ"ז אוהבו**

...בטח נודע לו אשר תיכף אחר חג הגאולה כתבו לי באריכות גדולה ע"ד... בביטויים דוקרים כו' וכו' ובמילא איני מבין מה שבא להוסיף במכתבו זה, וידוע מרז"ל אשר לשון הרע שייך לשלשה היינו להמדבר, ולמי שמדברים עליו ואפילו להשומע.

וידוע ג"כ בפוסקים יד הלכ' דעות פ"ז ה"ב ובכ"מ אשר מוציא שם רע זהו דוקא אם שקר הדבר לגמרי משא"כ לה"ר – ממילא אפי' אם נניח שצדקו כל הדברים שבמכתבו ואין בהם אף קורטוב של גוזמא ואפי' לא של נגיעה קלה בכבוד הכותב הנה אחרי כ"ז תמיהני, מהו מטרת הכתיבה.

ובשלמא אני אין לי ברירה כי מוכרח אנכי לקרוא את המכתבים המתקבלים... אבל כת"ר כיון שבעל בחירה חפשית הוא וכידוע בלקו"ת פ' אמור (ל"ח ע"ב) ומבואר ג"כ בקונטרס כ"ק מו"ח אדמו"ר הנדפס לח"י אלול הבע"ל, שאיש הישראלי מצד זה שהוא קשור בעצמות ומהות א"ס ב"ה הרי הוא בעל בחירה חפשית. ובמילא אתפלא על כת"ר כי לו הלא ניתנה הברירה אם לכתוב או למנוע מזה ובחר דוקא בכתיבה ובאריכות – מבלי שאראה בזה כל תועלת לבד ההיזק הנ"ל של לה"ר, ובטח כוונתו בכתבו הוא, לאחר שכבר כתבו אחרים קודם לו כל הפרטים.

...ויה"ר באשר קרב קץ גלותנו שבא כמרז"ל (יומא ט' ע"ב) ע"י העון דשנאת חנם, הנה תמורת זה יתן השי"ת בלב כאו"א מאתנו הענין דאהבת חנם, היינו שלפי דעתו דעת נה"ב שלו הרי זה אהבת חנם, כיון שאין מחויב לרעהו כלל וגם מפני הציווי של ואהבת לרעך כמוך שזהו כלל גדול בתורה כו' אינו מוצא מקום לחיוב על המדובר כי אינו חפץ להכירו לרעהו ואדרבה רואה בו כל וכו' ובכ"ז אוהבו, ובאותה המדה לכה"פ שהיתה השנאה שגרמה להחורבן.

(אגרות קודש ח"ד אגרת א'קעג)

מי שיש לו יבלת בעינו ואינו רואה אור השמש

כל יום ויום העובר בלא לימוד החסידות נוגע הוא בנפש ממש, ודוגמא לדבר מי שיש לו יבלת בעינו ואינו רואה אור השמש, וכשיסיר היבלת יראה אור היום וכל הנחמד למראה, הלא אין יניח זאת על מחר מחרתים. כן הוא בגשמיות, ומכל-שכן ברוחניות שערכו רם ונשגב במאד.

מאה ועשרים שנה עוברות, והרי יתבעו על אי הידיעה. צריכים לדעת.

השל"ה הקדוש אומר על מה שאמר בלעם חטאתי כי לא ידעתי, שישנם כאלה שאצלם החטא הוא ה"לא ידעתי",

יכולים לחיות יום, שבוע, חודש, שנה, עשר-עשרים שנה, ולטעון "לא ידעתי". זהו חטא.

מאה ועשרים שנה עוברות, והרי יתבעו על אי הידיעה. צריכים לדעת.

(סה"ש ה'ש"ת [בתרגום ללה"ק] ע"א קנו-קנח)

העדר הידיעה בעצמה הוא הטא, כי מצות הידיעה היא חובת גברא

...כל הנשמות בישראל הבאות לעולם זה הן שלוחי מעלה להאיר את העולם ע"י קיום המצות

בין אדם למקום ובין אדם לחבירו ולעשות טוב עם זולתו בגשמיות וברוחניות.

הנהגה בהשליחות האמורה יש הפרש בין בעלי עסקים ויושבי אהל, שבעלי העסקים הטרודים

לקראת שבת

כז

ומבוהלים בעיני עסקיהם, אף שזהו התנצלות של הבל, אבל הם חושבים שזהו התנצלות, ואלו שנתגשמו ביותר ל"ע אינם מרגישים כללות הענין של רוחניות, ועד כמה שלא יכאב הלב הנה באמת הלא נמשלו כבהמות ברדפם אחר הטוב הגופני החומרי והגשמי.

אבל היושבי אהל אין להם גם התנצלות דמיונית, והם מוכרחים לדעת את האמת הגמור בכוונת ירידת הנשמה, ואם אינם יודעים זאת בידיעה גמורה הנה העדר הידיעה בעצמה הוא חטא כמו שפי' השל"ה את הכתוב (במדבר כב, לד) חטאתי כי לא ידעתי, העדר הידיעה בעצמה הוא חטא, כי מצות הידיעה היא חובת גברא.

האדם מחוייב לייגע את מוחו ולהטריד את שכלו בלימוד תורת החסידות

ובזה יונעם לנו במאד מתק לשונו הצח ומליצת מורנו הרמב"ם נ"ע באמרו [הל' יסודי התורה פ"א ה"א]:

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו, ומסיים וידיעת דבר זה מ"ע שנא' אנכי הוי' אלקיך.

דבר ידוע ומפורסם לכל כי מצות אנכי ה' אלקיך היא מצות האמונה, והווי ליה להרמב"ם לומר יסוד היסודות ועמוד החכמות להאמין שיש כו' ולסיים והאמונה בדבר זה היא מ"ע ומפני מה אמר הלשון לידע, וידיעת דבר זה.

אלא שהידיעה עצמה היא המצוה כמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך, דלבד זאת אשר ההשבה אל הלב תלוי' בהידיעה הנה הידיעה עצמה היא מצוה. והיינו שהאדם מחוייב לייגע את מוחו ולהטריד את שכלו בלימוד תורת החסידות לדעת את הוי', ("פארשטיין געטליכקייט"), עד כמה שיד שכלו מגעת גם בהשערה, ואת זה שלא יוכל להבין יאמין.

אמיתית ענין האמונה – כשהיא באה על-פי החקירה

וזוהי אמיתית ענין האמונה כשהיא באה ע"פ החקירה והידיעה במה שאפשר לחקור ולדעת בשכל אנושי, וכמו שפי' השל"ה את הכתוב (שמות טו, ב) זה א-לי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו, ששני אופני אמונה הם,

א) אמונה הבאה ע"פ החקירה וידיעה מוחשית, היינו שכל כמה שיש ביכלתו לדעת מייגע מוחו ומטריח שכלו בזה והשאר הוא מאמין.

ב) שאינו מייגע מוחו ואינו מטריח שכלו ומאמין באמונה שלמה,

וההבדל בין שני אופני מאמינים, שהמאמין הראשון ב' נאמר זה א-לי שאלקות הוא אצלו במדרי' זה שהוא גילוי לכן הנהו מתאחד עם אלקות שזהו ואנוהו, פי' אני והוא כאחד, והמאמין

השני בי' אתמר אלקי אבי וארוממנהו שאמונתו מקבל מאביו ומרבו הנה האלקות מרומם ממנו
ובלתי מושג לו וזהו וארוממנהו שמרוחק ומובדל ממנו.

(אגרות קודש ח"ה עמ' קי ואילך)

אין יניח זאת על מחר מחרתים

...כל יום ויום העובר בלא לימוד החסידות נוגע הוא בנפש ממש, ודוגמא לדבר מי שיש לו יבלת
בעינו ואינו רואה אור השמש, וכשיסיר היבלת יראה אור היום וכל הנחמד למראה, הלא אין יניח
זאת על מחר מחרתים. כן הוא בגשמיות, ומכל-שכן ברוחניות שערכו רם ונשגב במאד.

החסידות הוא אור וחיות פנימי, וכל ענינה להכניס אור וחיות בלימוד התורה, בקיום המצות,
וביפוי המידות טובות באהבת ישראל בכלל, ובחיי המשפחה ("פאמיליען לעבין") בפרט.

(אגרות-קודש ח"י עמ' שפב)

